

«Amerikas farligste kvinne» i rampelyset

BOKOMTALE: Donna M. Kowals *Tongue of fire* fungerer godt som en introduksjon til Goldmans anarkistfeministiske teori og aktivisme.

Av Vilde Andrea Pettersen, mastergrad i idé- og lærdomshistoria fra Göteborgs Universitetet og redaksjonsmedlem i Salongen

I en tid da det å være kvinne og det å være en offentlig person var et paradoks, talte og skrev anarkistfeminismen [Emma Goldman](#) åpent om tilsynelatende private temaer som seksualitet, fri kjærlighet og prevensjon. Med boken *Tongue of Fire* (2016) gir førsteamanuensis i kommunikasjonsstudier Donna M. Kowal en fremstilling av diskursen rundt Goldmans anarkistfeminisme og offentlige karriere i lys av kvinners stilling i samfunnet spesielt, men også i relasjon til hennes arbeiderklassetilhørighet og identitet som jøde og immigrant.

En idéhistorisk introduksjon

Tongue of Fire kan på sett og vis betraktes som en idéhistorisk introduksjon til Goldmans anarkistfeminisme. Bokomslaget – et svart-hvitt fotografi av Goldman der to røde sperrebånd tilslører munnen – er like estetisk innbydende som beskrivende for bokens innhold og tema. Kjært barn har mange navn, og Goldman har blant annet blitt omtalt som «the most dangerous woman in America». Omslaget gjenspeiler så vel radikaliteten i og mottagelsen av Goldmans anarkistfeministiske ideer, som det engasjementet og pågangsmotet som ligger til grunn for hennes aktivisme.

Med unntak av bokens innledning og konklusjon, er den strukturert i fem kapitler. Første kapittel gir en kort innføring i Goldmans teori om anarkistfeminisme i lys av dens sosialpolitiske kontekst. Andre kapittel gjør rede for hennes visjon om en seksuell revolusjon, forestilling om seksuell frihet, og opposisjon mot etablert kjønnsidentitet og seksualpolitikk. Tredje kapittel undersøker forbindelsen mellom det offentlige og private, spesielt når det gjelder synet på kvinnelighet og lønnsarbeid, men også når det kommer til Goldmans liv og teori. Fjerde kapittel betrakter hvordan forbindelsen mellom Goldmans retoriske stil og forestilling om subjektivitet skaper motsetninger innad i hennes teori om anarkistfeminisme, for eksempel når det gjelder moderskap og ekteskap. Femte kapittel dokumenterer mottagelsen av og opptøyene rundt Goldmans plass i rampelyset. De ulike kapitlene utfyller hverandre på en god måte.

Boken er lettlest, og det er dette i kombinasjon med bokens mangfoldige, men samtidig spesifiserte tematikk, som gjør at *Tongue of Fire* fungerer godt som en introduksjon til Goldmans anarkistfeminisme. Utgivelsen er vel og merke ikke skrevet som en introduksjonsbok, men som en studie i hennes anarkistfeminisme og de idéhistoriske forbindelseslinjene.

Fyller et tomrom

Toneangivende for tidligere forskning om Goldman er at den i stor utstrekning har vektlagt biografiske fremstillinger. Felles for disse er at de fokuserer på Goldmans levde liv og aktivisme, snarere enn på hennes teori om anarkistfeminisme og idéhistoriske forbindelseslinjer. Forskning som vektlegger Goldmans teori er begrenset, og det er skrevet betraktelig mer om hennes anarkisme enn om anarkistfeminismen. Forskning som tar for seg forbindelsen mellom hennes teori og aktivisme er også mangelfull. *Tongue of Fire* skiller seg fra tidligere forskning og er et viktig bidrag til Goldmansforskningen fordi den tilbyr leseren en grundig presentasjon av Goldmans teori om anarkistfeminisme i lys av hennes liv og aktivisme.

LES OGSÅ: [Revolusjonens ord](#) • [Den Franske Revolution](#)

Kowal anvender så vel Judit Butler som kapitalkritikk og en kapitalistisk samfunnsanalyse i sin tilnærming til Goldmans teori og aktivisme. Denne måten å nærme seg hennes anarkistfeminisme er både interessant og vellykket, spesielt med tanke på at Goldman anvender en lignende fremgangsmåte i deler av sin samfunnskritikk. Bokens [marxistiske bakteppe](#) har en ytterligere fordel, da den bidrar til å styrke den idéhistoriske forbindelsen til Goldmans teori og aktivisme. Det forteller noe om de økonomiske, klasse- og kjønnsmessige vilkårene i Goldmans samtid. Anvendelsen av Butler gjør det mulig for Kowal å foreta en fruktbar undersøkelse av forbindelsen mellom Goldmans aktivisme og kvinners samtidige stilling i samfunnet.

En feministisk inngang

Anarkistfeminisme, slik den presenteres i *Tongue of Fire*, handler om tre grunnleggende kriterier: det frigjørende potensialet ved individuell autonomi, viktigheten av seksuell frihet når det kommer til å utfolde individualitet og kreativitet, og troen på at kvinnefrigjøringen bare kan oppnås innenfor en større ramme for menneskelig frigjøring. I følge Kowal er dette også kjernen i Goldmans anarkistfeminisme. Jeg er positiv til denne fremstillingen, til tross for at den er forenklet. Derimot vil jeg tilføye et ytterligere kriterium: At mennesket former og formes av de sosiale forholdene som de inngår i, eller sagt på en annen måte: det private og offentlige er forbundet med hverandre. Utgangspunktet er viktig for Goldmans anarkistfeminisme av flere hensyn, men kanskje fremfor alt fordi det er på grunn av denne sammenkoblingen at hun kan inkludere [feminismen](#) i anarkismen. Av mange regnes Goldman som den første anarkistfeministen. Det betyr at hun bryter med den anarkistiske idétradisjonen, samtidig som hun utvikler den.

Til tross for at Kowal kommer med mange gode poenger når det gjelder Goldmans teori om anarkistfeminisme, har det teoretiske tilskuddet likevel sine brister og begrensninger. I boken legges det betraktelig større vekt på Goldmans feminisme enn på hennes tilnærming til anarkismen. Perspektivet er givende både med hensyn til tidligere forskning og Goldmans teori og ambisjoner. Fremstillingen er samtidig kritikkverdig, for verken det feministiske eller anarkistiske

perspektivet ved Goldmans anarkistfeminisme kan forstås uavhengig av hverandre. Viktige nyanser i teorien går derfor tapt. Samtidig kan også forbindelsen til den samtidige kvinnebevegelsen bli vanskeligere å forstå, som for eksempel hvorfor Goldman ikke tilsluttet seg kampen for kvinnelig stemmerett.

Manglende begrepsdefinisjoner

Kowals bok savner også flere begrepsdefinisjoner som er avgjørende for å forstå Goldmans anarkistfeminisme. Det blir redegjort for Goldmans syn på frihet, men for eksempel ikke for begreper som kjønn, menneske og kjærlighet. Er ikke Goldmans oppfatning av [kjønn](#) vesentlig for å forstå hennes syn på kvinnefrigjøring? At sentrale begreper ikke defineres innebærer altså at viktige spørsmål ved Goldmans anarkistfeminisme heller ikke besvares. Bristen problematiserer bokens fremstilling fordi den bidrar til å begrense leserens forståelse av Goldmans anarkistfeminisme. Samtidig er frihet, kjærlighet og menneske begreper som er vanskelige å få tak på i hennes tenkning, og som nødvendigvis ikke defineres klart. I forordet gjør Kowal det klart at hun selv er mest interessert i relasjonen mellom Goldmans kjønnspolitikk og idéhistorien om seksuell frihet og kvinnefrigjøring. Hennes fremstilling har en ambisjon om gjøre denne forbindelsen lett å begripe for leseren. Ut i fra disse premissene lykkes boken.

Manifestering av anarkistfeministiske ideer

Omtrent halvveis i boken flyttes fokuset fra Goldmans teori om anarkistfeminisme til hennes levde liv og politiske aktivisme. Hvordan Goldmans sentrale posisjon i anarkistbevegelsen og hennes rolle i offentligheten brøt med det samtidige synet på kvinnelighet og kvinners rolle i samfunnet, blir fremhevet. Her kommer de idéhistoriske forbindelseslinjene tydelig frem, og det er spennende hvordan Kowal både beskriver og trekker frem konkrete eksempler på hvordan Goldman ble skildret i media.

As a passionate, unruly woman, Goldman embodied the conventional image of feminine hysteria. Yet, because her hysteria was often figured in the form of masculine qualities, [...] images of her body at the same time served as a symbol of resistance to feminine domesticity and docility. (105)

Utdraget er beskrivende for Kowals fremstilling av Goldmans rolle i rampelyset, og avslører at det å være aktivist og anarkist brøt med normene for kvinnelighet, og at Goldmans kropp og seksualitet ble anvendt som et argument mot hennes teoretiske og politiske kompetanse.

LES OGSÅ: •

Kowal legger videre vekt på hvordan Goldmans liv har formet og influert hennes aktivisme og teori om anarkistfeminisme, og disse står i relasjon til hverandre. Det er ikke bare Goldmans

kvinnelighet og kvinners rolle i samfunnet oppmerksomheten rettes mot. I fokus står også Goldmans arbeiderklassetilhørighet og identitet som immigrert russisk jøde. Disse perspektivene er viktige for å forstå Goldmans anarkistfeminisme, men det bør også nevnes at andre typer innflytelser, som hennes interesse for litteratur og kultur, også har hatt stor betydning.

Det «tverrfaglige» perspektivet beriker bokens fremstilling, samtidig som Kowal tenderer å trekke for raske konklusjoner. Til tross for at finnes klare indikasjoner på at Goldmans levde liv, aktivisme og anarkistfeministiske teori har hatt betydning for hverandre, er det samtidig flere motsetninger mellom disse perspektivene. For eksempel finnes det flere interessekonflikter mellom jødedommen på den ene siden og anarkismen og feminismen på den andre siden som verken nevnes eller behandles i *Tongue of Fire*. I Goldmans anarkistfeminisme finnes det også tilsynelatende indre uoverensstemmelser i synet på ekteskap og moderskap, et paradoks Kowal diskuterer og gir en inngående og interessant analyse av: for eksempel hvordan motsetninger i noen tilfeller skyldes retoriske grep. Ettersom Goldmans syn på religion ikke er et tema i denne boken – til tross for at religion i følge Goldman er en viktig aktør når det kommer til kvinneundertrykkelse – står utvalget i takt med bokens anarkistfeministiske vinkling.

Handling og fremtidsvisjon

Goldmans berømmelse tok ikke bare oppmerksomhet bort fra hennes teori, men brakte også opp spørsmålet om hvorvidt Goldman – «Amerikas farligste kvinne» – i det hele tatt skulle få lov til å tale i offentligheten. Kowal beskriver den motstanden som Goldman møtte i det offentlige rom som en viktig drivkraft bak hennes engasjement for ytringsfrihet, og innleder boken med følgende sitat:

I have decided to take up the fight here and to fight it out to the end. I do not want to go to prison. I want to walk under the sky, under the stars – but not stars and stripes – but prison or no prison, I will not be silenced. (xi)

I *Tongue of Fire* gjør Kowal et poeng av at Goldmans berømmelse i seg selv var en seier for kvinners rolle i offentligheten. Med dette har Kowal mestret å illustrere hvordan Goldmans handlinger manifesterer hennes anarkistfeministiske idéer og fremtidsvisjoner på en god måte. Kritikken jeg har rettet mot utgivelsen har vært hard og pirkete. I aller høyeste grad mener jeg at Kowal også har lyktes med å gi en etterlengtet fremstilling av Goldmans anarkistfeminisme.

LES OGSÅ: •

Det er overaskende mange likhetstrekk mellom det samfunnet Goldman kritiserte og det samfunnet vi lever i. Kvinneundertrykkelse, utnyttelse av arbeidskraft, fremmedfrykt og terror er eksempler på samtidfenomener som både karakteriserer vår og Goldmans samtid. Noen ulikheter finnes det likevel. Kvinners råderett over egen kropp og seksualitet var en viktig kampsak for Goldman. Mens retten til selvbestemt abort bare var noe kvinner kunne drømme om, vokser stadig ønsket om å

innskrenke eller avvikle kvinners rett til abort blant noen av dagens samfunnsgrupper. Før møtet med den russiske revolusjonen mente Goldman at målet kunne rettferdiggjøre midlene, og hun var selv involvert i anarkistiske terrorhandlinger. Møtet med revolusjonen skulle derimot endre hennes oppfatning om dette: Det er en sammenheng mellom hvilke midler en kan bruke for å oppnå det politiske målet, og hvordan målet forholder seg til midlene. I vår egen tid øker fremmedfrykten og religionshat i takt med den ekstremistiske terroren. Goldman ble selv utsatt for fremmedfrykt og antisemittisme. *Tongue of Fire* presenterer en balansert og tilgjengelig tolkning av Goldmans politiske karriere og anarkistfeministiske teori, og byr derfor på nye verktøy og perspektiver til dagens debattklima.

Det er mange grunner til at Goldmans anarkistfeminisme er like aktuell i dag, men kanskje fremfor alt fordi hun kan lære oss noe om bruken av politiske midler og fordi hennes ideer om frihet og menneskeverd fortsatt er en fremtidsvisjon.

MER OM GOLDMAN: